

PH01101 Neurčitost a princip vyloučeného třetího

Druhé řešení: Boží předvědění, temporální logika

Třetí řešení

Petr Dvořák

Filosofický ústav AV ČR

Cyrlometodějská teologická fakulta UP

Logický determinismus

1. $\varphi \rightarrow N \varphi$
2. $Fp \rightarrow NFp$ [inst. 1]
3. Fp
4. NFp

Nutnost přítomného faktu

Druhé řešení: popření $\varphi \rightarrow N \varphi$

Problém:

Nutnost minulého faktu (temporální modalita)

1. $P\varphi \rightarrow NP\varphi$
2. $\varphi \leftrightarrow PF\varphi$
3. $Fp \rightarrow PFFp$ [inst. 2 $\rightarrow$]
4. $PFFp \rightarrow NPFFp$ [inst. 1]
5. Fp
6. $NPFFp$
7. $PFFp \rightarrow Fp$ [inst. 2 $\leftarrow$]
8. NFp

Alternativa:

Nutnost – kauzální nezměnitelnost

N_{st}

Deterministické argumenty

1. $\Box$ (Bylo pravda v t_{-1} , že bude pravda p v $t_1 \leftrightarrow$ Bude pravda p v t_1)
2. N_{t_0} Bylo pravda v t_{-1} , že bude pravda p v t_1

$\therefore N_{t_0}$ Bude pravda p v t_1

1. $\Box$ (Bůh věděl, že p v $t_1 \rightarrow p$ v t_1)
2. N_{t_0} Bůh věděl, že p v t_1

$\therefore N_{t_0} p$ v t_1

Transfer of necessity

1. $N (p \rightarrow q)$

2. $N p$

$\therefore N q$

1. $\Box (p \rightarrow q)$

2. $N p$

$\therefore N q$

Teologický determinismus

1. $\Box$ (Bůh věděl, že p v $t_1 \rightarrow p$ v t_1)

2. N_{t_0} Bůh věděl, že p v t_1

$\therefore N_{t_0} p$ v t_1

Omnitemporální řešení

Boethius (*De consol.* V), Tomáš Akvinský (*STh*, I,14,13)

Budoucí fakt – nakolik je aktualizován

– nakolik je možný vzhledem k příčině

1. $\square$ (Bůh ví, že p v $t_1 \rightarrow p$ v t_1)

2. N Bůh ví, že p v t_1

$\therefore N p$ v t_1

N...týká se jen přítomného faktu

(výroku) slučitelné s popřením PB

$p \rightarrow PFp$ (princip 2) popřen

V. Ockham

1. $\square$ (Bůh věděl, že p v $t_1 \rightarrow p$ v t_1)

2. N_{t_0} Bůh věděl, že p v t_1

$\therefore N_{t_0} p$ v t_1

Popírá premisu 2.

Rozlišení měkká fakta vs. tvrdá fakta

Logický determinismus

1. $\varphi \rightarrow N \varphi$
2. $Fp \rightarrow NFp$ [inst. 1]
3. Fp
4. NFp

Nutnost přítomného faktu

Druhé řešení: popření $\varphi \rightarrow N \varphi$

Problém:

Nutnost minulého faktu (temporální modalita)

1. $P\varphi \rightarrow NP\varphi$
2. $\varphi \leftrightarrow PF\varphi$
3. $Fp \rightarrow PFF\varphi$ [inst. 2 $\rightarrow$]
4. $PFFp \rightarrow NPFFp$ [inst. 1]
5. Fp
6. $NPFFp$
7. $PFFp \rightarrow Fp$ [inst. 2 $\leftarrow$]
8. NFp

Alternativa:

Nutnost – kauzální nezměnitelnost

N_{st}

Augustin, Molina

1. $\square$ (Bůh věděl, že „**nahodile** p v t_1 “ $\rightarrow$ „nahodile p v t_1 “)
2. N Bůh věděl, že „**nahodile** p v t_1 “

$\therefore$ N „**nahodile** p v t_1 “

„nahodile p v t_1 “ ... p: „S činí A svobodně“

Luis de Molina

Kontrafaktuály svobody jsou nahodile pravdivé a nepravdivé

„Kdyby nastaly okolnosti O, pak by se subjekt S rozhodl pro A“

1. Bůh ví, že kdyby nastaly okolnosti O, pak by se subjekt S rozhodl pro A
2. (Jestliže Bůh ví, že nastanou okolnosti O, pak nastanou okolnosti O)
3. N Bůh ví, že nastanou okolnosti O

N Subjekt S se rozhodne pro A

Arthur Prior (1914-1969)

Pocházel z Nového Zélandu, učil na
University of Canterbury
(Christchurch)

- 1957 *Time and Modality*

Přednášky na Oxfordu

Temporal (tense) logic

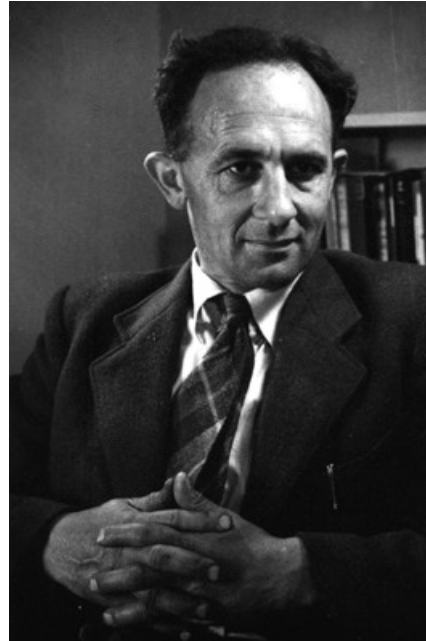
A-view of time

University of Manchester

Balliol College, Oxford

- 1967 *Past, Present and Future.*
- 1968 *Papers on Time and Tense.*

Vše Oxford University Press

Temporální logika

A. Prior, *Past, Present and Future*. Clarendon Press, Oxford 1967.

„Fp“, „Pp“

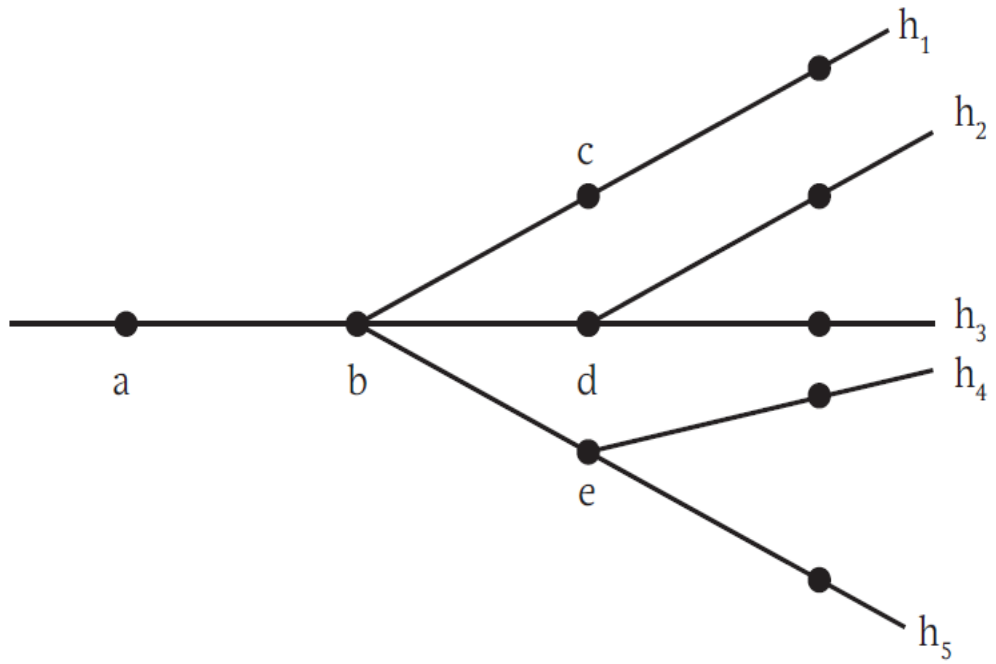
BT-struktura: $(M, <)$

$M = \{a, b, c, \dots\}$, částečně uspořádaná relací „dřívější-možně pozdější“.

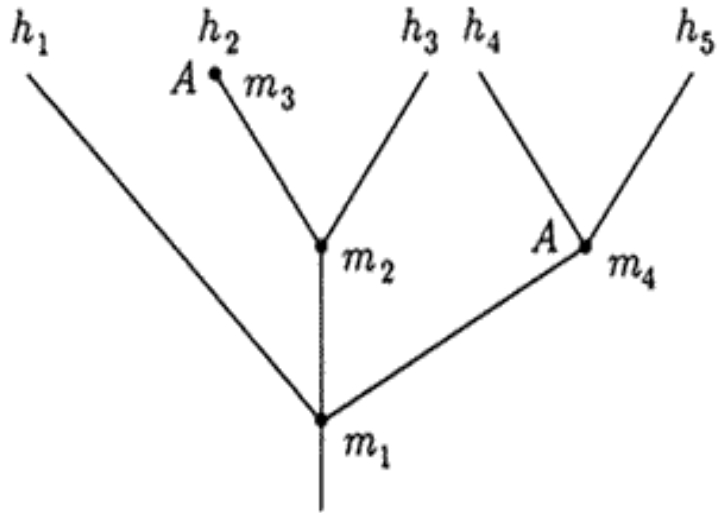
Relace $<$ je ireflexivní, antisymetrická a tranzitivní

1. pro libovolné dva body ve struktuře existuje (společný) bod, který je dřívější než každý z nich;
2. libovolné dva body dřívější než kterýkoli bod jsou uspořádány danou relací.

Podmnožiny množiny M , které představují maximální množiny všech bodů, jež jsou spolu v relaci jsou tzv. „historie“: $h_1, h_2, h_3, \dots$

BT-struktura a ockhamistická temporální logika

Arthur Prior, *Past, Present, Future* (1967)

Figure 2.1: Branching time: Moments and histories

BT-structure $(M, <)$

Model $\mathbf{M} = (M, <, v)$

$v: \text{Var} \mapsto \wp(M)$

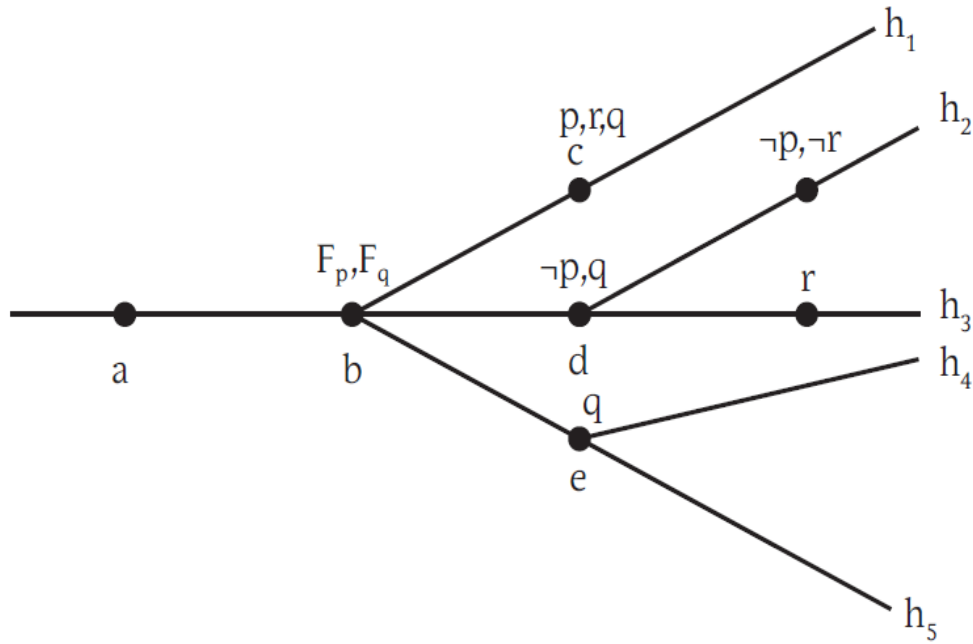
$h_1, h_2, h_3 \dots$

$H_{m_1}, H_{m_2}, H_{m_3} \dots$

Valuace

Model určité temporální logiky, která je extenzí výrokové logiky, pak představuje struktura $(M, <, v)$, kde $(M, <)$ je nám již známá BT-struktura a „ v “ značí valuační funkci, která formulím jazyka temporální logiky $p, q, r, \dots, \neg p, p \wedge q, \dots, Fp, \dots$ přiřazuje pravdivostní hodnotu v každém temporálním bodě dané BT-struktury v závislosti na historii, jíž je bod prvkem.

Formule $F_b^{h1} p$ má pravdivostní hodnotu pravda, zatímco $F_b^{h2} p$, je nepravdivá

Valuace „Fp“

Relativní valuace

$F_b^{h1} p$ pravda $F_b^{h2} p$ nepravda

Absolutní valuace

Ockhamistický syst. (1. řešení, b]) $F_b p$ nedefinováno

(pravda jestliže p pravdivé ve všech h , nepravda jestliže p nepravdivé ve všech h , jinak ned.)

$p \rightarrow P F_b p$ pravdivá v c

$P F_b p$ pravda v c iff $F_b p$ pravda v b relativně ke všem h procházejícím skrz C (H_D)

Peircovský syst. (3. řešení) $F_b p$ nepravda (pravda jestliže p pravda ve všech h , jinak nepravda)

$p \rightarrow P F_b p$ nepravda v c

$P F_b p$ pravda v c iff $F_b p$ pravda v b relativně ke všem h procházejícím skrz b (H_D)

Tenká červená linie (2. řešení) $F_b p$ má stejnou pravdivostní hodnotu jako relativní valuace vůči aktuální historii

Supervaluace

Thomason, R. H., "Indeterminist Time and Truth-value Gaps". *Theoria. A Swedish Journal of Philosophy*, 36, 1970, s. 264-281

Valuace se týká formulí typu $F_{bod}^{historie} p$, supervaluace pak formule $F_{bod} p$, a to takto: Přiřadí-li valuace všem formulím lišícím se jen parametrem historie v konkrétním bodě hodnotu „pravda“, pak formule Fp v tomto bodě nabývá na základě supervaluace hodnotu „pravda“. Přiřadí-li naopak valuace všem takovým formulím hodnotu „nepravda“, učiní supervaluace formuli Fp nepravdivou. V případě, že valuace v daném bodě přiřadí některým formulím lišícím se jen parametrem historie hodnotu „pravda“ a jiným hodnotu „nepravda“, supervaluace nepřihodí formuli Fp žádnou pravdivostní hodnotu.

Logický determinismus

1. $\varphi \rightarrow N\varphi$

2. $Fp \rightarrow NFp$ [inst. 1]

3. Fp [předpoklad]

4. NFp [MP]

1. $P\varphi \rightarrow NP\varphi$

2. $\varphi \leftrightarrow PF\varphi$

3. $Fp \rightarrow PFFp$ [inst. 2 $\rightarrow$]

4. $PFFp \rightarrow NPFFp$ [inst. 1]

5. Fp [předpoklad]

6. $NPFFp$ [2x MP]

7. $PFFp \rightarrow Fp$ [inst. 2 $\leftarrow$]

8. NFp

Diodorovský argument a jeho klíčové premisy

1. $P\varphi \rightarrow NP\varphi$

2. $\varphi \leftrightarrow PF\varphi$

Ockhamist. syst.

1. $P\varphi \rightarrow NP\varphi$

$PFp \rightarrow NPFp$ nepravda

2. $\varphi \leftrightarrow PF\varphi$

$p \rightarrow PFp$ pravda

Peircovský syst.

1. $P\varphi \rightarrow NP\varphi$

$PFp \rightarrow NPFp$ pravda

2. $\varphi \leftrightarrow PF\varphi$

$p \rightarrow PFp$ nepravda

3. řešení: rozlišení dvou negací

Peircovský systém

Není zde aktuální historie (TRL), PB zachován,
pravdivostně funkční

$Fp, F\neg p$ nepravda, tudíž $Fp \vee F\neg p$ není logickou
pravdou

$\neg Fp$ pravda

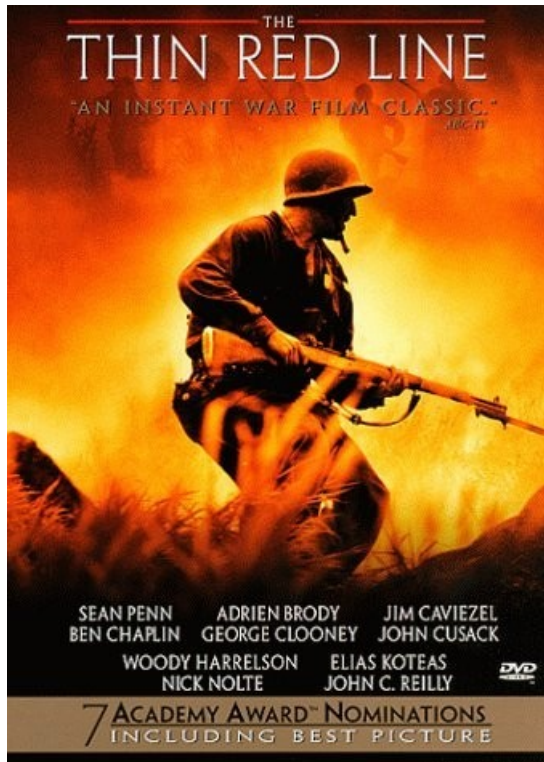
(pravda kdyby $F\neg p$ bylo pravda nebo když jsou $F\neg p$ a
 Fp oba nepravdivé)

Tudíž $Fp \vee \neg Fp$ je logická pravda

Porovnej s Ockhamistickým systémem

2nd Solution: Fp true but not necessary.

Thin Red Line

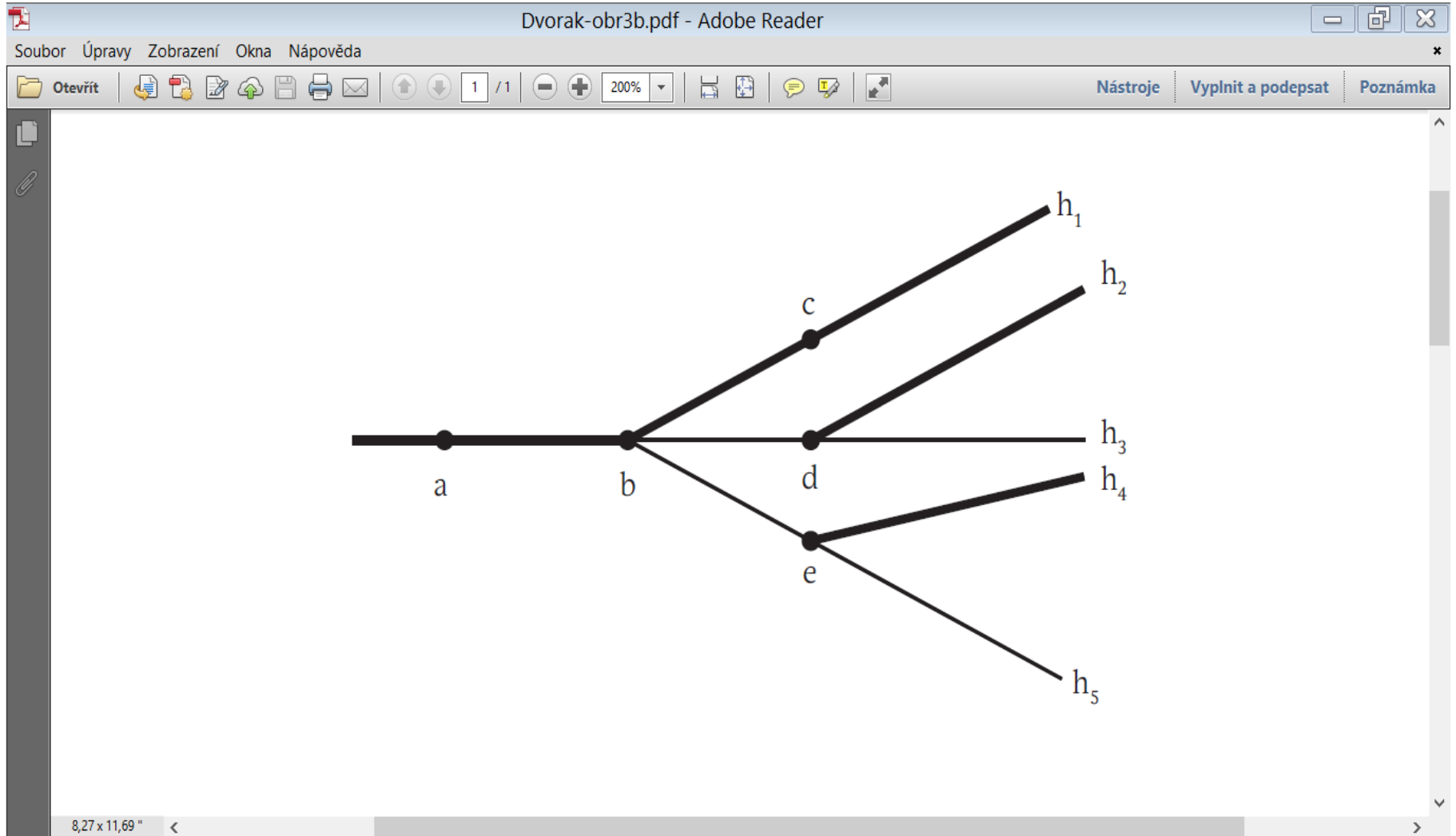
F. Correia, A. Iacona
(eds.) Springer, 2013

Model

$\mathbf{M} = (M, <, v, \text{TRL})$

TRL

Thin red line/ Tenká červená linie

TRL absolutní: pravdivost v modelu: $\mathbf{M} = (M, <, \text{TRL}, v)$

$\mathbf{M}, m/\text{TRL} \models p$ IFF $p \in v(p)$

Důvod přijetí TRL: řešení „assertion problem“ – pravdivost/nepravdivost predikcí

Hlavní námitka proti TRL absolutní (Belnap et al. 1994, 2001):

Výroky o ireálné nahodilé budoucnosti (budoucnost mimo TRL) nemohou být pravdivé. (Molinismus)

Odpověď 1.: Øhrstrøm: **TRL jako funkce** z momentů do historií

Problémy:

1. $m \in \text{TRL}(m)$
2. $m_1 < m_2 \rightarrow \text{TRL}(m_1) = \text{TRL}(m_2)$
3. $m_2 \in \text{TRL}(m_1)$ Každý pozdější moment náleží do TRL předchozího momentu: determinismus

Øhrstrøm (2009): $2^* . [(m_1 < m_2) \wedge m_2 \in \text{TRL}(m_1)] \rightarrow \text{TRL}(m_1) = \text{TRL}(m_2)$

Neplatí: $\varphi \rightarrow \text{PF}\varphi$, řešení: rozšíření pravdivosti $F\varphi$ na momenty na h z množiny $C(\text{bod})$. Množina takových historií, kde všechny pozdější body leží na TRL příslušného bodu

Odpověď 2.: Přijetí, jen výroky o nutné budoucnosti jsou pravdivé (Malpass, Wawer 2012)

Odpověď 3.: dvoudimenzionalismus: mnohost modelů (Mastop, in progress)

Literatura

- Belnap, N. – Green, M., Indeterminism and the Thin Red Line. *Philosophical Perspectives*, 8, 1994, s. 365-388
- Belnap, N. – Perloff, M. – Xu, M., *Facing the Future: Agents and Choices in Our Indeterministic World*. New York, Oxford University Press 2001.
- Malpass, A. – Wawer, J., A Future for the Thin Red Line. *Synthese*, 188, 2012, 1, s. 117-142.
- Mastop, R. Future Contingents. In progress.
- Øhrstrøm, P., In Defence of the Thin Red Line: A Case for Ockhamism, *Humana.Mente*, no. 8, 2009, pp. 17-32.
- Restall, G., Molinism and the Thin Red Line. In: Perszyk, K., *Molinism: The Contemporary Debate*. London Routledge, 2012, s. 227-238.

Dvoudimenzionalismus

w_{11} w_{12} w_{13}
 w_{21} w_{22} w_{23}
 w_{31} w_{32} w_{33}
 $\vdots$

„Jitřenka je večernice“ w_1 : „Venuše je Venuše“
 a posteriori w_2 : „Venuše je Mars“

Nutně pravdivý
 Nutně nepravdivý

h_{11} h_{12} h_{13}
 h_{21} h_{22} h_{23}
 h_{31} h_{32} h_{33}

m_3 : p, m_5 : $\sim p$

v bodě m_2 :

h_2 : Fp pravda, $F\sim p$ nepravda

h_3 : Fp nepravda, $F\sim p$ pravda

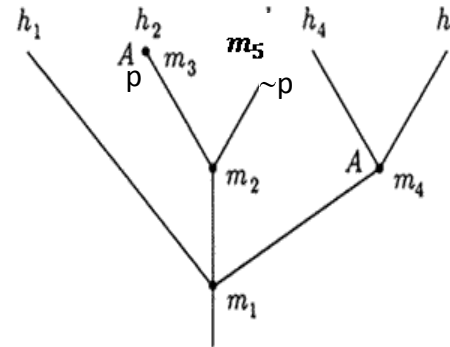

Figure 2.1: Branching time: Moments and histories